

Бондаренко Г. Л.,

Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка
завідувач кафедри початкової освіти, кандидат педагогічних наук, доцент,

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РИТОРИЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Пріоритетне місце у підготовці вчителя початкової школи мають займати навчальні дисципліни, які формують у майбутніх педагогів комунікативну компетентність, зокрема: «Риторика», «Педагогічна риторика», «Академічна риторика» тощо. Їхня мета – розвиток мовленнєво-риторичної особистості майбутнього вчителя початкової школи, яка усвідомлено володіє засобами педагогічної комунікації з метою ефективного управління пізнавальною діяльністю молодших школярів, їхнім особистісним зростанням, а також професійного спілкування з членами педагогічного співтовариства, батьками, громадськістю та репрезентації професійних цінностей у публічному мовленні. Одним із завдань означених вище дисциплін, на нашу думку, є підготовка вчителя початкової школи до риторизації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, зокрема в початковій школі.

Проблему риторизації освітнього процесу в ЗЗСО розглядали у своїх наукових доробках Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Ладиженська, І. Кучеренко, Л. Мацько, С. Мінеєва, В. Ницета, С. Омельчук, М. Пентиліук, Г. Сагач, О. Сальнікова, Л. Скуратівський, О. Усанова та ін. Проте означена проблема донині цілком не вивчена щодо освітнього процесу початкової школи та потребує дослідження і розроблення з боку науковців. Суголосним із нашим дослідженням є тлумачення поняття «риторизація» С. Мінеєвою, яка під означеною дефініцією розуміє механізм (процес) переосмислення предмета і способів його викладання, переосмислення організації освітнього процесу як повноцінного діалогічного спілкування за канонами риторики» [1].

На нашу думку, виваженим є розроблений О. Сальніковою трьохвекторний підхід до запровадження риторизації в ЗЗСО, а саме: 1) риторизація навчального процесу (втілення риторичних морально-етичних ідей, гуманізація відносин, суб'єкт-суб'єктна взаємодія вчителя та учнів; справжня діалогізація; реалізація принципів розвивального навчання; створення можливостей для самореалізації учнів); 2) риторизація навчального предмета (створення мотивації до вивчення предмета; орієнтація на практичну значимість вивчення предмета; встановлення інтеграційних зв'язків між навчальними предметами; переважання усного мовлення на уроках і в позаурочній діяльності; жанровий підхід до викладання; визначення уроку як мовленнєвої події); 3) риторизація навчального завдання (створення життєвої / навчальної ситуації; переведення навчальної ситуації в риторичну; виділення комунікативного наміру; формулювання відкритого завдання, що не має однозначної відповіді; необхідність обґрунтування свого рішення; обов'язкова рефлексія як основа саморозвитку) [2, с. 3].

Під час вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна риторика» ми навчали майбутніх педагогів не передавати учням нову інформацію в готовому вигляді, а безпосередньо керувати активною інтелектуально-мовленнєвою діяльністю молодших школярів, викликати потребу в аналізі досліджуваного факту, висуненні гіпотез, спонуканні до спільних роздумів, пошуків вирішення проблеми.

Важливе місце під час підготовки майбутніх учителів початкової школи до риторизації освітнього процесу посідали такі методи: евристичних запитань, евристичного дослідження, метод «Прес», метод «Якщо...», метод асоціацій тощо. Перевага застосування зазначених методів полягала в тому, що вони дозволяли діагностувати, по-перше, наскільки студенти готові до риторизації освітнього процесу в початковій школі; по-друге, виявляти рівень сформованості готовності майбутніх педагогів до мовленнєво-риторичної діяльності.

Підготовка вчителя початкової школи до риторизації освітнього процесу включала і розвиток таких мовленнєво-риторичних умінь, як: створення позитивної мовленнєвої установки на початку уроку; врахування пізнавальних потреб учнів; застосування словесних прийомів створення атмосфери творчості;

використання словесних засобів активізації уваги учнів; застосування полімодального мовлення, енергетичних параметрів мовлення тощо.

Важливого значення для риторизації освітнього процесу ми надавали завданням, спрямованим на формування у майбутніх педагогів уміння переконувати, зокрема: формулювання тези, добір сильних аргументів, перевірка переконувальної промови щодо реалізації в ній лінії та законів аргументації.

Наші спостереження дозволили виявити ефективні завдання щодо розвитку готовності майбутніх учителів початкової школи до риторизації навчального предмета. Для риторизації уроків літературного читання доцільними виявилися завдання на оволодіння такими прийоми: «читання портрету письменника», «оживлення образу митця», «драматизація біографічного сюжету», «цікавий зачин до теми» (приклад із власного / дитячого досвіду, телевізійний матеріал, фрагмент із книги / кінофільму / мультфільму, гумористична історія, загадка, неочікуване запитання до учнів, цікава історія або факт, дивовижне відкриття тощо). З метою риторизації уроків української мови майбутні учителі вправлялися у висловленні власного ставлення до того, про що говорять; створенні образної характеристики понять; застосування прийому аналогії; підготовці евристичних бесід під час вивчення нового матеріалу тощо.

Отже, підготовка вчителя початкової школи до риторизації освітнього процесу, навчального предмета, навчального завдання сприятиме формуванню комунікативної компетентності у майбутнього педагога, реалізації головних компонент концепції «Нова українська школа», а саме: нового змісту освіти, дитиноцентризму, наскрізного процесу виховання, педагогіки партнерства між учасниками освітнього процесу.

ДЖЕРЕЛА

1. Минеева С.А. Проблемы и трудности риторизации [Электронный ресурс] / С.А. Минеева.– Режим доступа : http://lab-ritor.ucoz.ru/index/mineeva_s_a_problemy_i_trudnosti_ritorizacii/0-65
2. Сальникова О. А. Модель риторизации учебного задания / О. А. Сальникова // Начальная школа плюс до и после. – 2012. – № 2. – С. 1–5.